

Pokrewieństwo a powinowactwo

Jednymi z najważniejszych relacji rodzinnych, które wyznaczają granice obowiązków, jak i uprawnień są pokrewieństwo i powinowactwo.

Pokrewieństwo

Pokrewieństwo oznacza więź łączącą osoby mające wspólnego przodka. Zgodnie z art. 617 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dzieli pokrewieństwo na pokrewieństwo w linii prostej oraz pokrewieństwo w linii bocznej. Osoby spokrewnione w linii prostej to te, które pochodzą jedna od drugiej, czyli np. rodzice, dzieci, dziadkowie, wnukowie. Natomiast osoby spokrewnione w linii bocznej to te, które pochodzą od wspólnego przodka, ale nie są krewnymi w linii prostej, czyli np. rodzeństwo, wujek, kuzyn.

Stopień pokrewieństwa określa się według liczby urodzeń, które dzielą dane osoby. Przykładowo:

- rodzic, dziecko - I stopień w linii prostej,
- rodzeństwo - II stopień w linii bocznej,
- wujek, kuzynka - III stopień w linii bocznej.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie w wyroku z 22 listopada 2012 r. wskazał, że z brzmienia art. 617 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wynika wprost, że by uznać osoby za spokrewnione, konieczne jest posiadanie jednego wspólnego przodka - nie jest natomiast wymagane, by osoby spokrewnione pochodziły od tych samych rodziców - wystarczy, by miały jednego wspólnego rodzica. Konsekwencją tego jest przyjęcie, że "rodzeństwo" obejmuje nie tylko rodzeństwo naturalne, ale również przyrodnie (por. wyrok WSA w Lublinie z 22.11.2012r. w sprawie II SA/Lu 757/12).

Powinowactwo

Powinowactwo w sensie prawnym powstaje z chwilą zawarcia małżeństwa. Oznacza ono przynależność do rodziny współmałżonka, lecz bez istnienia więzów krwi.

Powinowactwo stanowi stosunek rodzinny, który wynika z prawa i występuje między małżonkami a krewnymi drugiego małżonka. Podobnie jak w przypadku pokrewieństwa, wyróżnia się powinowactwo w linii prostej oraz powinowactwo w linii bocznej. Osoby powinowate w linii prostej to przykładowo teść, teściowa, zięć, synowa, a osoby powinowate w linii bocznej to przykładowo szwagier, szwagierka.

Zgodnie z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 kwietnia 2008 r. w sprawie II GSK 474/07 źródłem powinowactwa w znaczeniu prawnym jest stosunek rodzinny powstały w następstwie zawarcia małżeństwa. Chwilą zaś powstania powinowactwa jest moment zawarcia małżeństwa. Decyduje o tym art. 26 k.r.o. Oznacza to wprowadzenie przynależności do rodziny poprzez współmałżonka, ale brak jest powiązań z daną osobą więzami krwi (por. wyrok NSA z 4.04.2008r. w sprawie II GSK 474/07).

Powinowactwo nie wygasa z chwilą ustania małżeństwa. Trwa nadal po jego ustaniu, zarówno w przypadku śmierci jednego z małżonków, jak i w razie orzeczenia rozwodu, czyli stwierdzenia trwałego i zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego. Zatem po rozwodzie stosunki prawne z powinowatymi nadal trwają; przykładowo, teść pozostaje powinowatym swojego byłego zięcia. Jedynie wyrok unieważniający małżeństwo znosi wszystkie skutki wynikające z zawarcia małżeństwa, w tym także powstanie więzi powinowactwa, za wyjątkiem spraw dotyczących dzieci i stosunków majątkowych (art. 21 kro) (por. wyrok NSA z 16 września 2009r. w sprawie II FSK 438/08).

Znaczenie prawne

Pokrewieństwo i powinowactwo odgrywają szczególną rolę w polskim systemie prawnym. Poniżej przedstawiono najważniejsze regulacje odnoszące się do relacji rodzinnych w polskim prawie.

1) Prawo rodzinne

Powinowactwo i pokrewieństwo stanowi przeszkodę do zawarcia małżeństwa. Zgodnie z art. 14 §1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nałożony jest zakaz zawierania małżeństwa pomiędzy krewnymi w linii prostej oraz pomiędzy rodzeństwem. Zakaz ten dotyczy też powinowatych w linii prostej, jednak w tym wypadku, w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa.

Zakaz zawierania małżeństw między krewnymi uzasadnia się przede wszystkim względami eugenicznymi, a więc troską o zdrowie biologiczne przyszłych pokoleń – w szczególności zapobieganiem przekazywaniu potomstwu chorób dziedzicznych i wad genetycznych. Ważne są również względy kulturowe i społeczne.

Zakaz zawierania małżeństw pomiędzy powinowatym obejmuje tylko powinowatych w linii prostej (np. teściowa z zięciem). Nadto ustawodawca dopuścił możliwość uzyskania zgody na zawarcie takiego małżeństwa w przypadku wystąpienia ważnych powodów.

2) Prawo spadkowe

Krewni dziedziczą zgodnie z zasadami dziedziczenia ustawowego, jeśli spadkodawca nie pozostawił testamentu. Dziedziczenie ustawowe opiera się na stopniu pokrewieństwa i zgodnie z tą zasadą najbliżsi krewni dziedziczą jako pierwsi.

Natomiast powinowaci nie dziedziczą po sobie na podstawie stosunku powinowactwa. Dziedziczenie ustawowe zarezerwowane jest dla krewnych oraz małżonka spadkodawcy. Podstawą dziedziczenia są więzy krwi, które w przypadku powinowactwa nie występują.

3) Prawo cywilne

Zgodnie z art. 261 §1 Kodeksu postępowania cywilnego, który wskazuje, że nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka, z wyjątkiem małżonków stron, ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa oraz powinowatych w tej samej linii lub stopniu, jak również osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia. Prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia. Jednak odmowa zeznań nie jest dopuszczalna w sprawach o prawa stanu, z wyjątkiem spraw o rozwód.

Natomiast art. 182 Kodeksu postępowania karnego, wskazuje, że osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań, a prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

Prawo odmowy składania zeznań jest uprawnieniem świadka, a nie jego obowiązkiem. Zatem świadek może zdecydować się na złożenie zeznań, jeśli uzna to za zasadne.

4) Prawo karne

Zgodnie z art. 201 Kodeksu karnego kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Przestępstwo kazirodztwa można popełnić jedynie względem krewnego, a nie powinowatego. Oznacza to, że stosunek płciowy pomiędzy powinowatymi nie stanowi przestępstwa w rozumieniu art. 201 Kodeksu karnego.

Pokrewieństwo i powinowactwo są dwiema odmiennymi instytucjami prawnymi. Pokrewieństwo wynika z więzi krwi łączącej osoby pochodzące od wspólnego przodka, a powinowactwo powstaje wyłącznie na skutek zawarcia małżeństwa i łączy jednego małżonka z krewnymi drugiego. Obie te instytucje mają istotne znaczenie w polskim systemie prawnym. Świadomość tych różnic pozwala nam na właściwe interpretowanie polskiego prawa oraz wynikających z niego konsekwencji prawnych.

! Warto Wiedzieć Więcej !

Masz dodatkowe pytania?

Borykasz się z problemami natury prawnej, a nie jesteś w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej?

Możesz skorzystać z darmowej porady w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu międzyrzeckiego w:

- MIĘDZYRZECZU
- TRZECIELU
- SKWIERZYNIE
- PRZYTOCZNEJ

Obowiązują zapisy na porady pod nr tel.: 95/742 84 84 lub 504 249 138
lub rejestracja on-line <https://www.gov.pl/web/nieodplatna-pomoc>

Artykuł został sfinansowany ze środków przekazanych przez Powiat Międzyrzecki w ramach realizowanego przez Stowarzyszenie CIVIS SUM zadania publicznego pt.: „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej w powiecie międzyrzeckim w 2025 r.”.